Díl 87 Číslo 857 Březen 2005

INTERNATIONAL REVIEW of the Red Cross

Obyčejové právo

ICRC

INTERNATIONAL
REVIEW
of the Red Cross

Mezinárodní revue Červeného kříže

Mezinárodní revue Červeného kříže je periodicky vydávána Mezinárodním výborem Červeného kříže (MVČK). Jejím účelem je reflektovat humanitární právo, politiku a jednání v konfliktech a jiných situacích hromadných ozbrojených násilností. Snaží se, jako specializovaný časopis pro humanitární právo, prosazovat znalost, kritickou analýzu a rozvoj práva a přispívat k prevenci porušování pravidel chránících základní hodnoty a práva. Revue poskytuje prostor diskusi o současných humanitárních činnostech stejně jako analýzám konkrétních případů a charakteristických rysů konfliktů tak, aby vznikl jasný vhled do problémů, které konflikty přinášejí. Revue také informuje čtenáře o otázkách týkajících se Mezinárodního hnutí Červeného kříže a zvláště aktivit a politiky MVČK.

Mezinárodní výbor Červeného kříže

Mezinárodní výbor Červeného kříže (MVCK) je nestranná, neutrální a nezávislá organizace, jejímž výhradním posláním je pomáhat obětem válek a vnitřních násilností, chránit jejich životy a důstojnost. MVCK řídí a koordinuje mezinárodní pomoc poskytovanou v situacích konfliktů Mezinárodním hnutím Červeného kříže a Červeného půlměsíce. Snaží se rovněž předcházet lidskému utrpení prosazováním a podporou mezinárodního humanitárního práva a všeobecných humanitárních principů. MVCK byl založen v roce 1863, jakožto základ Mezinárodního hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce.

Členové MVČK:
prezident: Jakob Kellenberger
viceprezidentka:Anne Petitpierre
stálý viceprezident: Jacques Forster

Jean Abt
Jean-Philippe Assal
Christine Beerli
Paolo Bernasconi
Ernst A. Brugger
Susy Bruschweiler
Jean de Courten
Paola Ghillani
Claude Le Coultre
Jacques Moreillon
Gabrielle Nanchen
Yves Sandoz
Daniel Thürer
Olivier Vodoz
André von Moos

Vedoucí redaktor
Toni Pfanner, MVČK

Redakční rada
Ahmed Abou El-Wafa,
Cairo University, Egypt

Daniel Bar-Tal,
Tel Aviv University, Israel

Annette Becker
Université Paris X, Francie

Antônio Cançado
Trindade University of Brasilia, Brazilie

Marika Fahlen
Ministerstvo zahraničí, Stockholm, Švédsko

Bernard Haykel
New York University, USA

V. S. Mani
Gujarat Law University, Gandhinagar, Gujarat, Indie

Herfried Münkler
Humbold University, Berlin, Německo

Mona Rishmawi
Vysoký komisariát OSN pro lidská práva, Geneva

Elizabeth Salmón Gárate
Pontificia Universidad Católica del Perú, Lima, Peru

Marco Sassó1i
University of Geneva, Švýcarsko

Michael N. Schmitt
George C. Marshall European Center for Security Studies, Garmisch Partenkirchen, Německo

Terence Taylor
International Institute for Strategic Studies, London/Washington DC, Velká Britanie/USA

Bakhtiyar R. Tuzmukhamedov
Diplomatic Academy, Moscow, Rusko
Wen-qi Zhu, Law School, Renmin University of China, Beijing, Čínská lidová republika

Tento přehled vyplývá ze závěrů obsažených ve Svazku I studie o mezinárodním obyčejovém humanitárním právu. Protože cílem studie nebylo posouzení obyčejové povahy každé zásady smluvního mezinárodního humanitárního práva, nemusí tento výčet odpovídat struktuře stávajících smluv. Rozsah použití těchto zásad je uveden v hranatých závorkách. Zkratka M označuje obyčejové zásady platné v mezinárodních ozbrojených konfliktech a zkratka NM označuje obyčejové zásady platné v ozbrojených konfliktech nemezinárodního charakteru. V druhém případě jsou některé zásady označeny jako „pravděpodobně aplikovatelné“, protože praxe obvykle vede tímto směrem, avšak měla menší četnost.

OBYČEJOVÉ NORMY MEZINÁRODNÍHO HUMANITÁRNÍHO PRÁVA

I. PRINCIP ROZLIŠOVÁNÍ
II.OSOBY A OBJEKTY ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÉ
III.ZPŮSOBY A PROSTŘEDKY VEDENÍ BOJE (V UŽŠÍM SLOVA SMYSLU)
IV. ZBRANĚ
V. ZACHÁZENÍ S CIVILNÍMI OSOBAMI A OSOBAMI VYŘAZENÝMI Z BOJE
VI. PROVÁDĚNÍ MHP

I. PRINCIP ROZLIŠOVÁNÍ

Rozlišování mezi civilisty a kombatanty

1. Strany konfliktu musí vždy rozlišovat mezi civilisty a kombatanty. Útoky jsou přípustné pouze proti kombatantům. Útoky nesmí být zaměřeny na civilisty. [M/NM][1]

2. Násilné činy nebo hrozby násilnými činy, jejichž cílem je zastrašování civilního obyvatelstva, jsou zakázány. [M/NM]

3. Všichni členové ozbrojených sil strany konfliktu s výjimkou zdravotnického a duchovního personálu jsou kombatanty. [M]

4. Ozbrojené síly strany konfliktu se skládají ze všech organizovaných ozbrojených sil, skupin a jednotek, které jsou pod velením odpovědným této straně za chování podřízených. [M]

5. Civilní osoby jsou osoby, které nejsou členy ozbrojených sil. Civilní obyvatelstvo zahrnuje všechny osoby, které jsou civilními osobami. [M/NM]

6. Civilní osoby jsou chráněny před útokem s výjimkou doby, kdy se přímo účastní bojových akcí, a jen této doby. [M/NM]

Rozlišování mezi objekty civilními a vojenskými

7. Strany konfliktu musí vždy rozlišovat mezi civilními a vojenskými objekty. Útoky jsou přípustné pouze proti objektům vojenským. Útoky nesmí být zaměřeny na objekty civilní. [M/NM]

8. Pokud jde o objekty, omezují se vojenské pouze na takové objekty, které svou povahou, umístěním, účelem nebo použitím představují účinný příspěvek k vojenským akcím a jejichž částečná nebo úplná destrukce, obsazení nebo neutralizace, podle okolností, jež v danou chvíli převažují, poskytuje zjevnou vojenskou výhodu. [M/NM]

9. Civilní objekty jsou všechny objekty, které nejsou objekty vojenskými. [M/NM]

10. Civilní objekty jsou chráněny před útokem s výjimkou doby, kdy představují objekt vojenský, a jen této doby. [M/NM]

Nerozlišující útok

11. Nerozlišující útoky jsou zakázány. [M/NM]

12. Nerozlišující útoky jsou:

---

[1] U norem platných v mezinárodních konfliktech je připojena poznámka [M], u norem platných v konfliktech nemezinárodních pak [NM].

a) ty, jež nejsou zaměřeny na konkrétní vojenský objekt,
b) ty, při nichž se používají takové způsoby a prostředky boje, jež nemohou být zaměřena na konkrétní vojenský objekt, nebo
c) ty, při nichž se užívají takové způsoby a prostředky boje, jejichž účinky nemohou být omezeny tak, jak požaduje mezinárodní humanitární právo, a tedy v každém takovém případě zasahují vojenské objekty a civilisty nebo civilní objekty bez rozdílu. [M/NM]

13. Je zakázán útok bombardováním používající takové způsoby a prostředky boje, při němž se považuje za jediný vojenský objekt řada oddělených a rozlišitelných vojenských objektů nacházejících se v městě, vesnici nebo jiné oblasti obsahující civilní osoby nebo civilní objekty. [M/NM]

Proporcionalita při útoku

14. Je zakázáno zahájit útok, u nějž lze očekávat, že může způsobit náhodné ztráty na životech civilních osob, jejich zranění, poškození civilních objektů nebo kombinaci těchto případů, které by převyšovaly předpokládanou konkrétní a přímou vojenskou výhodu. [M/NM]

Preventivní opatření při útoku

15. Při vedení vojenských operací musí být věnována neustálá péče tomu, aby bylo šetřeno civilní obyvatelstvo, civilní osoby a objekty civilního rázu. Musí být učiněna všechna možná preventivní opatření s cílem zabránit, a v každém případě maximálně omezit náhodné ztráty na životech civilních osob, zranění civilních osob a poškození civilních objektů. [M/NM]

16. Každá strana konfliktu musí učinit vše možné, aby si ověřila, že cílem jsou vojenské objekty. [M/NM]

17. Každá strana konfliktu musí učinit všechna možná preventivní opatření při volbě způsobů a prostředků vedení boje s cílem zabránit, a v každém případě maximálně omezit náhodné ztráty na životech civilních osob, zranění civilních osob a poškození civilních objektů. [M/NM]

18. Každá strana konfliktu musí všemožně ověřit, zda útok nemůže způsobit náhodné ztráty na civilních osobách, zranění civilních osob, poškození civilních objektů nebo kombinaci těchto případů, které by převyšovaly předpokládanou konkrétní a přímou vojenskou výhodu. [M/NM]

19. Každá strana konfliktu musí útok zrušit nebo odvolat, stane-li se zřejmým, že objekt není vojenským objektem nebo že by útok mohl způsobit náhodné ztráty na životech civilních osob, zranění civilních

osob, poškození objektů civilního rázu nebo kombinaci těchto případů, které by převyšovaly předpokládanou konkrétní a přímou vojenskou výhodu. [M/NM]

20. Každá strana konfliktu musí účinným způsobem vydat varování před útoky, které by mohly postihnout civilní obyvatelstvo, ledaže to okolnosti nedovolí. [M/NM]

21. Je-li možnost volby mezi několika vojenskými objekty k dosažení podobné vojenské výhody, bude vybrán ten objekt, u něhož se dá očekávat, že útok na něj způsobí nejmenší ohrožení životů civilních osob a objektů civilního rázu. [M/ pravděpodobně NM]

Preventivní opatření proti následkům útoků

22. Strany konfliktu musí učinit všechna možná preventivní opatření k ochraně civilního obyvatelstva a civilních objektů pod jejich kontrolou před nebezpečím vznikajícím následkem útoků. [M/NM]

23. Každá strana konfliktu se v možné míře vyvaruje umístění vojenských objektů do hustě osídlených oblastí nebo jejich blízkosti. [M/ pravděpodobně NM]

24. Každá strana konfliktu musí učinit možná opatření, aby byly z blízkosti vojenských objektů přemístěny jednotlivé civilní osoby, civilní obyvatelstvo a civilní objekty pod jejich kontrolou. [M/ pravděpodobně NM]

II. OSOBY A OBJEKTY ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÉ

Zdravotnický a duchovní personál a objekty

25. Zdravotnický personál výhradně určený ke zdravotnickým úkonům musí být za všech okolností respektován a chráněn. Právo na ochranu ztrácí jen tehdy, dopustí-li se mimo rámec své humanitární funkce činu poškozujícího protivníka. [M/NM]

26. Je zakázáno potrestat osobu za poskytnutí zdravotnických úkonů v souladu s lékařskou etikou komukoli nebo nutit osobu vykonávající zdravotnickou činnost k činům neslučitelným s lékařskou etikou. [M/NM]

27. Duchovní personál výhradně určený k duchovenským úkonům musí být za všech okolností respektován a chráněn. Právo na ochranu ztrácí jen tehdy, dopustí-li se mimo rámec své humanitární funkce činu poškozujícího protivníka. [M/NM]

28. Zdravotnické jednotky výhradně určené ke zdravotnickým účelům musí být za všech okolností respektovány a chráněny. Právo na ochranu ztrácí jen tehdy, dopustí-li se mimo rámec své humanitární funkce činu poškozujícího protivníka. [M/NM]

29. Zdravotnické transporty výhradně určené ke zdravotnické přepravě musí být za všech okolností respektovány a chráněny. Právo na ochranu ztrácí jen tehdy, dopustí-li se mimo rámec své humanitární funkce činu poškozujícího protivníka. [M/NM]

30. Je zakázán útok namířený proti zdravotnickému a duchovnímu personálu a objektům označeným v souladu s mezinárodním právem rozeznávacím znakem dle Ženevských úmluv. [M/NM]

Personál a objekty humanitární pomoci

31. Personál účastnící se humanitární pomoci musí být respektován a chráněn. [M/NM]

32. Objekty používané k operacím humanitární pomoci musí být respektovány a chráněny. [M/NM]

Personál a objekty misí na udržení míru

33. Je zakázán útok namířený proti personálu a objektům účastnících se misí na udržení míru v souladu s Chartou OSN, a to po dobu, po niž požívají ochrany určené civilním osobám a civilním objektům. [M/NM]

Novináři

34. Civilní novináři vykonávající profesionální úkoly v oblastech ozbrojeného konfliktu musí být respektováni a chráněni, pokud se přímo nezúčastní bojové činnosti. [M/NM]

Chráněné zóny

35. Je zakázán útok namířený proti zóně zřízené k ochraně raněných, nemocných a civilních osob před účinky bojů. [M/NM]

36. Je zakázán útok namířený proti demilitarizované zóně dohodnuté stranami konfliktu. [M/NM]

37. Je zakázán útok proti nehájeným místům. [M/NM]

Kulturní statky

38. Každá strana konfliktu musí respektovat kulturní statky:

- **a)** Zvláštní péče musí být při vojenských operacích věnována tomu, aby bylo zabráněno škodám na budovách určených k bohoslužbám, umění, vědě, vzdělávacím nebo charitativním účelům jakož i na historických památnících, nejde-li o vojenské objekty.
- **b)** Statky velkého významu pro kulturní dědictví lidstva nemohou být předmětem útoku s výjimkou důvodu nezbytné vojenské nutnosti.[M/NM]

39. Užití statků velkého významu pro kulturní dědictví lidstva k účelům, které by je mohly vystavit zničení nebo poškození je zakázáno s výjimkou důvodu nezbytné vojenské nutnosti. [M/NM]

40. Každá strana konfliktu musí chránit kulturní statky:

- **a)** Každé zabavení, zničení nebo úmyslné poškození ústavů určených k bohoslužbám, umění, vědě, vzdělávání, historických památníků a vědeckých či uměleckých děl je zakázáno.
- **b)** Jakákoli forma rozkrádání, loupení nebo zpronevěřování statků velkého významu pro kulturní dědictví lidstva, jakož i každý akt vandalismu proti nim namířený, jsou zakázány.[M/NM]

41. Okupační mocnost musí předcházet nezákonnému vývozu kulturních statků z okupovaného území a musí kompetentním úřadům okupovaného území navrátit nezákonně vyvezené statky. [M]

Stavby a zařízení obsahující nebezpečné síly

42. Zvláštní péče musí být věnována tomu, aby při útoku na stavby a zařízení obsahující nebezpečné síly, zejména přehrady, hráze a atomové elektrárny a na jiná zařízení u těchto staveb či v jejich blízkosti nedošlo k uvolnění nebezpečných sil a následným vážným ztrátám na civilním obyvatelstvu. [M/NM]

Přírodní prostředí

43. Obecné principy vedení boje se aplikují na životní prostředí:

- **a)** Žádná část životního prostředí nesmí být předmětem útoku, ledaže je vojenským objektem.
- **b)** Je zakázáno zničení jakékoli části životního prostředí s výjimkou důvodu nezbytné vojenské nutnosti.
- **c)** Je zakázáno zahájit útok, u nějž lze očekávat, že může způsobit náhodné škody na životním prostředí, které by převyšovaly předpokládanou konkrétní a přímou vojenskou výhodu. [M/NM]

44. Způsoby a prostředky vedení boje musí být vybírány s ohledem na ochranu a zachování životního prostředí. Při vedení vojenských operací musí být věnována neustálá péče tomu, aby bylo šetřeno civilní obyvatelstvo, civilní osoby a objekty civilního rázu. Musí být učiněna všechna možná preventivní opatření s cílem zabránit, a v každém případě maximálně omezit náhodné škody na životním prostředí. Nedostatek vědecké jistoty pokud jde o vliv daných vojenských operací na životní prostředí nezbavuje stranu konfliktu povinnosti učinit taková preventivní opatření. [M/ pravděpodobně NM]

45. Je zakázáno užít způsoby nebo prostředky vedení boje, jež jsou určeny k tomu, aby způsobily rozsáhlé, dlouhodobé a vážné škody na životním prostředí, jakož i ty, u nichž lze takové škody předpokládat. Ničení životního prostředí nesmí být užito jako zbraně. [M/ pravděpodobně NM]

III. ZPŮSOBY A PROSTŘEDKY VEDENÍ BOJE (V UŽŠÍM SLOVA SMYSLU)

Odepření milosti

46. Je zakázáno vydat rozkaz, že nebude nikdo ušetřen, hrozit tímto nepříteli nebo vést bojové akce na tomto základě. [M/NM]

47. Útok na osobu uznanou za vyřazenou z boje (*hors de combat)* je zakázán.

Osobou vyřazenou z boje je každý, kdo:

a) je v moci nepřátelské strany,

b) není schopen se bránit v důsledku ztráty vědomí, ztroskotání, nemoci či zranění, nebo

c) jasně projevil úmysl vzdát se, a v každém z těchto případů se zdržuje každého aktu násilí či pokusu o útěk. [M/NM]

48. Osoba zachraňující se v nouzi seskokem z letadla nesmí být po dobu seskoku cílem útoku. [M/NM]

Zničení a zabavení majetku

49. Strany konfliktu mohou zabavit vojenskou výzbroj náležící nepřátelské straně jako válečnou kořist. [M]

50. Zničení nebo zabrání nepřátelského majetku je zakázáno s výjimkou požadavku nezbytné vojenské nutnosti.

51. Na okupovaném území:

a) movitý veřejný majetek, kterého může být použito k vojenským operacím, může být konfiskován,

b) nemovitý veřejný majetek musí být spravován podle pravidel práva užívacího a

c) soukromý majetek musí být respektován a nesmí být konfiskován, s výjimkou případu, kdy jeho zničení nebo konfiskace je nezbytnou vojenskou nutností.[M]

52. Plenění je zakázáno. [M/NM]

Vyhladovění a akce humanitární pomoci

53. Užití vyhladovění jako způsobu vedení boje je zakázáno. [M/NM]

54. Je zakázáno útočit na objekty a ničit, přemísťovat nebo znehodnocovat objekty nezbytné k přežití civilního obyvatelstva. [M/NM]

55. Strany konfliktu dovolí a usnadní rychlou a hladkou přepravu humanitární pomoci nestranného charakteru, poskytované bez jakéhokoli nepříznivého rozlišování, určené civilnímu obyvatelstvu v nouzi, přičemž mají právo kontrolních opatření. [M/NM]

56. Strany konfliktu musí zajistit volný pohyb zmocněného humanitárního personálu v rozsahu nezbytném k výkonu jejich poslání. Pouze případ nezbytné vojenské nutnosti může být důvodem pro dočasné omezení jejich pohybu. [M/NM]

Klamání

57. Válečné lsti nejsou zakázány, pokud neporuší pravidlo mezinárodního humanitárního práva. [M/NM]

58. Zneužití bílé vlajky parlamentářů je zakázáno. [M/NM]

59. Zneužití rozlišovacích znaků stanovených Ženevskými úmluvami je zakázáno. [M/NM]

60. Užití znaků a uniforem OSN bez povolení této organizace je zakázáno. [M/NM]

61. Zneužití jiných mezinárodně uznaných znaků je zakázáno. [M/NM]

62. Zneužití vlajek, vojenských znaků, insignií nebo uniforem druhé strany je zakázáno. [M/ pravděpodobně NM]

63. Užití vlajek, vojenských znaků, insignií nebo uniforem neutrálních států, nebo států jež nejsou stranami konfliktu, je zakázáno. [M/ pravděpodobně NM]

64. Je zakázáno uzavřít dohodu o přerušení boje s úmyslem překvapit útokem protivníka spoléhajícího se na tuto dohodu. [M/NM]

65. Je zakázáno zabít, zranit nebo zajmout protivníka použitím proradnosti. [M/NM]

Komunikace s nepřítelem

66. Velitelé mohou vstoupit do jiného než nepřátelského kontaktu prostřednictvím jakéhokoli komunikačního prostředku. Tento kontakt musí být činěn v dobré víře. [M/NM]

67. Parlamentář je nedotknutelný. [M/NM]

68. Velitel může učinit všechna nezbytná opatření, aby zabránil parlamentáři v činnosti, která by mohla být škodlivá. [M/NM]

69. Parlamentář ztrácí svou nedotknutelnost, zneužije-li svého výsadního postavení ke spáchání činu odporujícímu mezinárodnímu právu a poškozujícímu druhou stranu. [M/NM]

IV. ZBRANĚ

Obecné principy pro užívání zbraní

70. Užití způsobů a prostředků vedení boje, které by svou povahou způsobovaly nadměrná zranění nebo zbytečné útrapy, je zakázáno. [M/NM]

71. Užití zbraní, které jsou svou povahou nerozlišující, je zakázáno. [M/NM]

Jedy

72. Užití jedů nebo otrávených zbraní je zakázáno. [M/NM]

Biologické zbraně

73. Užití biologických zbraní je zakázáno. [M/NM]

Chemické zbraně

74. Užití chemických zbraní je zakázáno. [M/NM]

75. Užití dráždivých látek je zakázáno. [M/NM]

76. Užití herbicidů je zakázáno, jestliže:

- **a)** jsou svou povahou zakázanými chemickými zbraněmi,
- **b)** jsou svou povahou zakázanými biologickými zbraněmi,
- **c)** jsou-li zaměřeny na vegetaci, jež není vojenským objektem,
- **d)** by mohly způsobit náhodné ztráty na civilních osobách, zranění civilních osob, poškození civilních objektů nebo kombinaci těchto případů, které by převyšovaly předpokládanou konkrétní a přímou vojenskou výhodu, nebo
- **e)** by mohly způsobit rozsáhlé, dlouhodobé a vážné škody na životním prostředí.

[M/NM]

Rozšiřující se střely

77. Užití střel, které se snadno rozšiřují nebo zplošťují v lidském těle, je zakázáno. [M/NM]

Výbušné střely

78. Je zakázáno užít proti živé síle střel vybuchujících uvnitř lidského těla. [M/NM]

Zbraně produkující střepiny nezjistitelné rentgenovým zářením

79. Je zakázáno užít zbraně, jejichž primárním účinkem je způsobit poranění střepinami, které nelze v lidském těle zjistit rentgenovým zářením. [M/NM]

Nástrahy

80. Je zakázáno užít nástražných systémů, které jsou jakýmkoli způsobem spojeny nebo uvedeny do souvislosti s objekty nebo osobami požívajících zvláštní ochrany podle mezinárodního humanitárního práva nebo objekty, které by mohly přitahovat civilní obyvatelstvo. [M/NM]

Pozemní miny

81. Při použití pozemních min musí být zvláštní péče věnována tomu, aby byl minimalizován jejich nerozlišující účinek. [M/NM]

82. Strana konfliktu užívající pozemní miny musí zaznamenávat jejich umístění, je-li to možné. [M/ pravděpodobně NM]

83. Po skončení aktivního nepřátelství musí strana konfliktu, která užila pozemní miny, tyto miny odstranit či jinak zneškodnit nebo usnadnit jejich odstranění. [M/NM]

Zápalné zbraně

84. Při použití zápalných zbraní musí být zvláštní péče věnována zabránění, a v každém případě maximálnímu omezení náhodných ztrát na životech civilních osob, zranění civilních osob a poškození civilních objektů. [M/NM]

85. Je zakázáno užití zápalných zbraní proti živé síle s výjimkou nemožnosti dosáhnout vyřazení z boje použitím méně škodlivé zbraně. [M/NM]

Oslepující laserové zbraně

86. Je zakázáno užít laserové zbraně specificky sestrojené tak, aby jejich výlučným bojovým účinkem nebo jedním z bojových účinků bylo způsobení trvalého oslepnutí nechráněných očí. [M/NM]

V. ZACHÁZENÍ S CIVILNÍMI OSOBAMI A OSOBAMI VYŘAZENÝMI Z BOJE

Základní záruky

87. S civilisty a osobami vyřazenými z boje se musí zacházet lidsky. [M/NM]

88. Při aplikaci mezinárodního humanitárního práva je zakázáno jakékoli nepříznivé rozlišování založené na rase, barvě pleti, pohlaví, jazyku, náboženském vyznání, politickém či jiném přesvědčení, národnosti, státní příslušnosti, sociálním původu, majetku, rodu či jiném obdobném znaku. [M/NM]

89. Vražda je zakázána. [M/NM]

90. Je zakázáno mučení, kruté či nelidské zacházení a urážky lidské důstojnosti, především ponižující a urážející zacházení. [M/NM]
91. Tělesné tresty jsou zakázány. [M/NM]
92. Mrzačení, lékařské či vědecké pokusy, jakož i jiné zdravotnické zákroky, které neodpovídají zdravotnímu stavu osoby a které jsou v rozporu s všeobecně přijatými medicinskými normami, jsou zakázány. [M/NM]
93. Je zakázáno znásilnění a jiné formy sexuálního násilí. [M/NM]
94. Je zakázáno otroctví a všechny formy obchodu s otroky. [M/NM]
95. Neplacená nebo nezákonná nucená práce je zakázána. [M/NM]
96. Je zakázáno bráti rukojmí. [M/NM]
97. Je zakázáno užití lidských štítů. [M/NM]
98. Nedobrovolné zmizení je zakázáno. [M/NM]
99. Svévolné zbavení svobody je zakázáno. [M/NM]
100. Nikdo nesmí být uznán vinným nebo odsouzen jinak než na základě rozsudku spravedlivého soudu skýtajícího nezbytné právní záruky. [M/NM]
101. Nikdo nesmí být obviněn nebo odsouzen za trestný čin v důsledku jakéhokoli činu či opomenutí, které nepředstavovaly trestný čin podle národního nebo mezinárodního práva v době, kdy byly spáchány; rovněž nebude stanoven těžší trest než trest, který by byl vynesen v době, kdy byl trestný čin spáchán. [M/NM]
102. Nikdo nesmí být souzen za trestný čin jinak, než na základě osobní trestní odpovědnosti. [M/NM]
103. Kolektivní tresty jsou zakázány. [M/NM]
104. Přesvědčení a náboženské úkony civilistů a osob vyřazených z boje musí být respektovány. [M/NM]
105. Rodinný život musí být respektován, je-li to možné. [M/NM]

Status kombatanta a válečného zajatce

106. Kombatant se musí odlišovat od civilního obyvatelstva, když se účastní útoku nebo vojenské operace na přípravu útoku. Jestliže tak neučiní, ztrácí právo na status válečného zajatce. [M]
107. Kombatant, který je zadržen v době, kdy se zabýval špionáží, nemá právo na status válečného zajatce. Nesmí být uznán vinným nebo odsouzen bez předchozího soudního řízení. [M]
108. Žoldnéři, jak jsou definováni I. Dodatkovým protokolem, nemají právo na status kombatanta nebo válečného zajatce. Nesmí být uznáni vinnými nebo odsouzeni bez předchozího soudního řízení. [M]

Nemocní, zranění a trosečníci

109. Kdykoli to okolnosti dovolí a zejména po boji musí každá strana konfliktu bez prodlení učinit všechna možná opatření, aby bez nepříznivého rozlišování byli vyhledáni, shromážděni a odsunuti ranění, nemocní a trosečníci. [M/NM]

110. Raněným, nemocným a trosečníkům se musí dostat co možná nejúplnější a co možná nejrychlejší zdravotní péče a pozornosti vyžadované jejich stavem. Nesmí být mezi nimi činěno žádných rozdílů z jiných než lékařských důvodů. [M/NM]

111. Každá strana konfliktu musí učinit všechna možná opatření, aby ochránila zraněné, nemocné a trosečníky před špatným zacházením a oloupením. [M/NM]

Mrtví

112. Kdykoli to okolnosti dovolí a zejména po boji musí každá strana konfliktu bez prodlení učinit všechna možná opatření, aby bez nepříznivého rozlišování byli vyhledáni, shromážděni a odsunuti mrtví. [M/NM]

113. Každá strana konfliktu musí učinit všechna možná opatření, aby ochránila mrtvé před oloupením. Mrzačení těl mrtvých je zakázáno. [M/NM]

114. Strany konfliktu jsou povinny na základě žádosti příslušné strany nebo nejbližších příbuzných usnadnit vrácení tělesných ostatků zemřelých. [M]

115. Mrtví musí být pohřbeni v souladu s jejich obyčeji a jejich hroby musí být respektovány a řádně udržovány. [M/NM]

116. S ohledem na identifikaci zemřelých musí každá strana konfliktu zaznamenat všechny dostupné informace o pohřbech a označit hroby. [M/NM]

Nezvěstní

117. Každá strana konfliktu je povinna učinit všechna možná opatření ke zjištění počtu osob nezvěstných v důsledku ozbrojeného konfliktu, jakož i poskytnout jejich rodinám všechny informace o jejich osudu. [M/NM]

Osoby zbavené svobody

118. Osobám zbaveným svobody musí být poskytnuta v odpovídající míře strava, voda, ošacení, přístřeší a zdravotní péče. [M/NM]

119. Ženy zbavené svobody musí být drženy odděleně od mužů s výjimkou, kdy jsou rodiny ubytovány jako celky, a musí být pod bezprostředním dozorem žen. [M/NM]

120. Děti zbavené svobody musí být drženy odděleně od dospělých s výjimkou, kdy jsou rodiny ubytovány jako celky. [M/NM]

121. Osoby zbavené svobody musí být drženy v oblasti vzdálené bojů a v podmínkách vyhovujících požadavkům zdravotním a hygienickým. [M/NM]

122. Plenění majetku osob zbavených svobody je zakázáno. [M/NM]

123. Osobní údaje osob zbavených svobody musí být zaznamenány. [M/NM]

124.

a) v mezinárodních ozbrojených konfliktech musí být Mezinárodnímu výboru Červeného kříže umožněn pravidelný kontakt se všemi osobami zbavenými svobody za účelem zjištění podmínek, v nichž jsou drženy, a k obnovení a udržení kontaktů mezi nimi a jejich rodinami. [M]

b) v nemezinárodních konfliktech je Mezinárodní výbor Červeného kříže oprávněn nabídnout své služby k návštěvám všech osob zbavených svobody za účelem zjištění podmínek, v nichž jsou drženy, a k obnovení a udržení kontaktů mezi nimi a jejich rodinami. [NM]

125. Osobám zbaveným svobody musí být umožněna korespondence s jejich rodinami přiměřenou frekvencí a s ohledem na spravedlivé požadavky censury. [M/NM]

126. Osobám zbaveným svobody v souvislosti s nemezinárodními konflikty musí být umožněno přijímat návštěvy, zejména blízkých příbuzných, v maximální proveditelné míře. [NM]

127. Osobní zvyky a náboženské úkony osob zbavených svobody musí být respektovány. [M/NM]

128.

a) Váleční zajatci musí být propuštěni a repatriováni bez prodlení po skončení aktivního nepřátelství. [M]

b) Internovaní civilisté musí být propuštěni ihned, pominou-li nezbytné důvody internace, nejpozději však po skončení aktivního nepřátelství. [M]

c) Osoby zbavené svobody v souvislosti s nemezinárodním ozbrojeným konfliktem musí být propuštěny ihned, pominou-li důvody jejich zadržení. [NM]

Zmíněné osoby mohou být nadále zbaveny svobody jsou-li v trestním vyšetřování nebo vykonávají-li trest uložený v souladu s právem.

Přemístěné osoby

129.

a) Strany mezinárodního ozbrojeného konfliktu nesmí deportovat nebo nuceně přemísťovat jednotlivé civilní osoby nebo civilní obyvatelstvo jako celek na okupovaných územích s výjimkou zájmu bezpečnosti těchto osob nebo požadavku nutné vojenské nezbytnosti. [M]

b) Strany nemezinárodního ozbrojeného konfliktu nesmí nuceně přemísťovat jednotlivé civilní osoby nebo civilní obyvatelstvo jako celek z důvodů vztahujících se k ozbrojenému konfliktu s výjimkou zájmu bezpečnosti těchto osob nebo požadavku nutné vojenské nezbytnosti. [NM]

130. Státy nesmí deportovat nebo přemísťovat své jednotlivé civilní osoby nebo své civilní obyvatelstvo jako celek na okupovaná území. [M]

131. V případě přemístění musí být učiněna všechna možná opatření v zájmu zajištění přístřeší, hygieny, zdraví, bezpečnosti a výživy, jakož i zachování celistvosti rodin dotčených civilních osob. [M/NM]

132. Přemístěné osoby mají právo na dobrovolný bezpečný návrat do svých domovů nebo míst obvyklého pobytu ihned, pominou-li důvody jejich přemístění. [M/NM]

133. Vlastnická práva přemístěných osob musí být respektována. [M/NM]

Další osoby požívající zvláštní ochrany

134. Musí být respektovány zvláštní ohledy na ženy postižené ozbrojeným konfliktem, jejich zdraví a potřeby pomoci. [M/NM]

135. Děti postižené ozbrojeným konfliktem požívají zvláštního respektu a ochrany. [M/NM]

136. Děti nesmí být povolávány do ozbrojených sil či skupin. [M/NM]

137. Dětem nesmí být umožněna přímá účast v bojových akcích. [M/NM]

138. Osoby staré, neduživé a oslabené, jsou-li postižené ozbrojeným konfliktem, požívají zvláštního respektu a ochrany. [M/NM]

VI. PROVÁDĚNÍ MHP

Dodržování mezinárodního humanitárního práva

139. Každá strana konfliktu je povinna zachovávat a zajistit zachovávání mezinárodního humanitárního práva ze strany svých ozbrojených sil jakož i jiných osob a skupin konajících na základě jejích pokynů nebo pod jejím řízením či kontrolou. [M/NM]

140. Povinnost zachovávat a zajistit zachovávání mezinárodního humanitárního práva není předmětem reciprocity. [M/NM]

141. Každá smluvní strana zajistí, aby byli k dispozici právní poradci schopní poskytovat vojenským velitelům na příslušné úrovni v případě potřeby pomoc ve věci aplikace mezinárodního humanitárního práva. [M/NM]

142. Státy a strany konfliktu jsou povinny poskytnout svým ozbrojeným silám pokyny k aplikaci mezinárodního humanitárního práva. [M/NM]

143. Státy jsou povinny podporovat šíření mezinárodního humanitárního práva mezi civilním obyvatelstvem. [M/NM]

Vynucení mezinárodního humanitárního práva

144. Státy nesmí podporovat porušování mezinárodního humanitárního práva stranami ozbrojeného konfliktu. Státy jsou povinny použít v potřebné míře svůj vliv k zastavení porušování mezinárodního humanitárního práva. [M/NM]

145. Represálie mohou být užity jen v případě, kdy nejsou zakázány mezinárodním právem a jen v souladu s přísnými podmínkami. [M]

146. Jsou zakázány represálie proti osobám chráněným Ženevskými úmluvami. [M]

147. Jsou zakázány represálie proti objektům chráněným Ženevskými úmluvami a Haagskou úmluvou na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu. [M]

148. Strany nemezinárodního konfliktu nemají právo užít represálií. Protiopatření proti osobám, které se přímo neúčastní nebo se přestaly účastnit bojových akcí, jsou zakázány. [NM]

Odpovědnost a náhrady

149. Stát je zodpovědný za porušení mezinárodního humanitárního práva, která mu mohou být přičtena, zahrnující:

- **a)** porušení spáchaná jeho orgány včetně ozbrojených sil,
- **b)** porušení spáchaná osobami nebo entitami zmocněnými k výkonu části státní moci,
- **c)** porušení spáchaná osobami nebo skupinami konajícími na základě jeho pokynů nebo pod jeho řízením či kontrolou, jakož i
- **d)** porušení spáchaná soukromými osobami nebo skupinami uznanými a přijatými za jednající v zájmu státu.[M/NM]

150. Stát odpovědný za porušení mezinárodního humanitárního práva je povinen plně nahradit způsobené ztráty nebo zranění. [M/NM]

Odpovědnost fyzických osob

151. Fyzická osoba je trestně odpovědná za všechny válečné zločiny, které spáchala. [M/NM]

152. Velitelé a jiní nadřízení jsou odpovědni za válečné zločiny spáchané na jejich příkaz. [M/NM]

153. Velitelé a jiní nadřízení jsou odpovědni za válečné zločiny spáchané jejich podřízenými, jestliže věděli nebo vědět mohli, že jejich podřízení páchají nebo se chystají spáchat takový zločin a nepřijali v rámci svých možností všechna nezbytná a dostatečná opatření k tomu, aby spáchání předešli, nebo je potrestali, pokud k němu již došlo. [M/NM]

154. Každý kombatant je povinen odmítnout zjevně protiprávní rozkaz. [M/NM]

155. Splnění příkazu velitele nebo jiného nadřízeného nezprošťuje podřízeného trestní odpovědnosti, jestliže podřízený věděl o protiprávnosti příkazu nebo o protiprávnosti příkazu vědět měl vzhledem k jeho zjevně protiprávní povaze. [M/NM]

Válečné zločiny

156. Vážná porušení mezinárodního humanitárního práva představují válečné zločiny. [M/NM]

157. Státy mají právo univerzální jurisdikci nad válečnými zločiny svěřit svým národním soudům. [M/NM]

158. Státy jsou povinny vyšetřit válečné zločiny údajně spáchané jejich státními příslušníky nebo ozbrojenými silami, nebo k nimž na jejich území údajně došlo, a důvodně podezřelé osoby trestně stíhat. Musí rovněž vyšetřit ostatní válečné zločiny nad nimiž mají jurisdikci a důvodně podezřelé osoby trestně stíhat. [M/NM]

159. Po skončení nepřátelství se státní orgány vynasnaží poskytnout co nejširší amnestii osobám, které se účastnily nemezinárodního ozbrojeného konfliktu, nebo osobám zbaveným svobody v souvislosti s tímto konfliktem, avšak s výjimkou osob podezřelých, obviněných nebo odsouzených za válečné zločiny. [NM]

160. Válečné zločiny jsou nepromlčitelné. [M/NM]

161. Státy musí navzájem v co nejširší míře spolupracovat k usnadnění vyšetřování válečných zločinů a trestního stíhání podezřelých osob. [M/NM]

Jean-Marie Henckaerts and Louise Doswald-Beck, Customary International Humanitarian Law, Cambridge University Press, 2005. - Přeložil Marek Jukl - ČČK, 2005.

INTERNATIONAL
REVIEW
of the Red Cross

Český červený kříž

Český červený kříž (ČČK) je jednou ze 185 národních společností Mezinárodního hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce. Jeho posláním je poskytovat sociální a zdravotní služby, působit při ochraně obyvatelstva v případě katastrof, válek a jiných pohrom a poskytovat mu pomoc, zajišťovat výuku první pomoci, propagovat dárcovství krve, provozovat pátrací službu a šířit znalosti mezinárodního humanitárního práva a všeobecných humanitárních principů. Vydává také řadu publikací k jednotlivým činnostem. Postavení ČČK vyplývá ze zákona č. 126/1992 Sb., o ochraně znaku a názvu červeného kříže a o ČSČK, a Ženevských úmluv. Má 76 tisíc členů a dobrovolníků, působí na celém území ČR. Zahrnuje ústředí v Praze a síť 77 poboček – oblastních spolků.
Bližší informace a kontakty naleznete na www.cervenykriz.eu

ČESKÝ ČERVENÝ KŘÍŽ

Díl 87 Číslo 857 Březen 2005

INTERNATIONAL REVIEW of the Red Cross

ICRC

www.cicr.org/eng/review